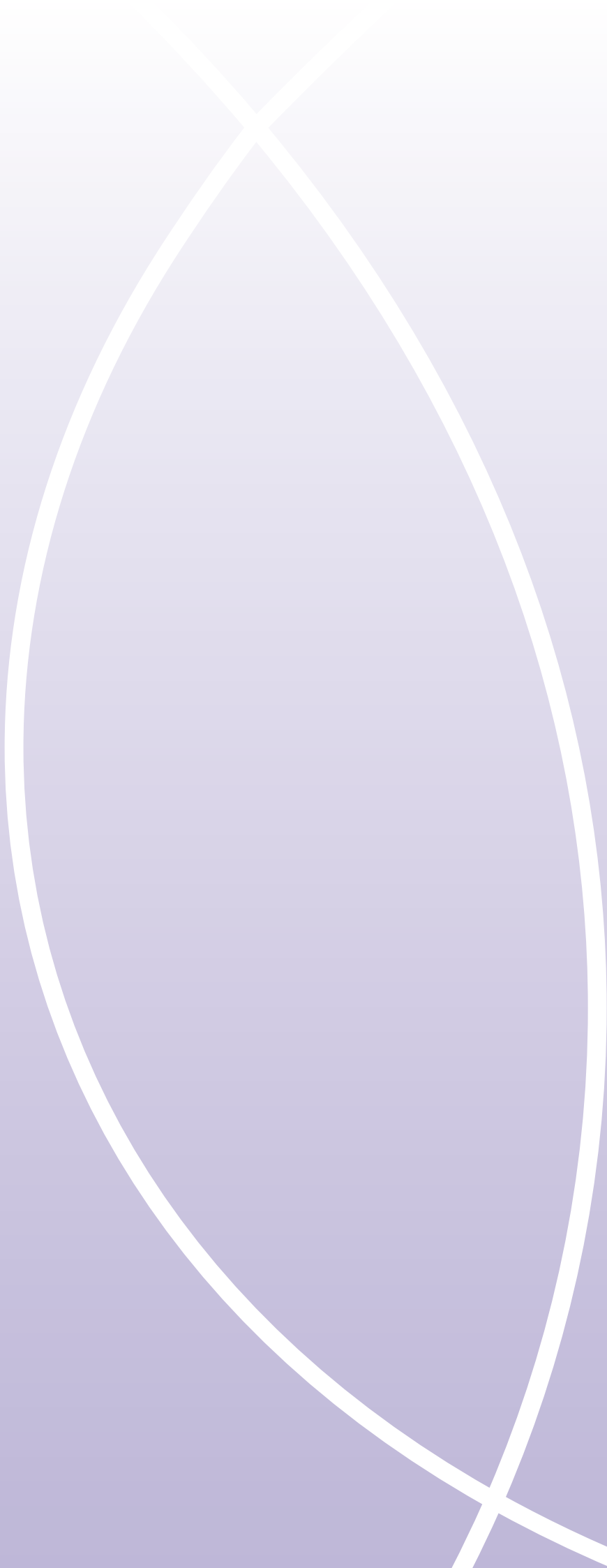

Hälsofrämjande och jämlikhet

I LANDSTINGENS OCH REGIONERNAS
STYR- OCH LEDNINGSDOKUMENT 2013

Hälsofrämjande och jämlikhet

I LANDSTINGENS OCH REGIONERNAS
STYR- OCH LEDNINGSDOKUMENT 2013

Upplysningar om innehållet:
Ingvor Bjugård, ingvor.bjugard@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2014

ISBN: 978-91-7585-063-4

Illustrationer: Ida Brogren

Produktion: EO

Innehåll

- 4 Kapitel 1. Sammanfattning
- 5 Kapitel 2. Så beskrivs hälsofrämjande och jämlikhet i landstingens och regionernas styr- och ledningsdokument 2013
 - 5 Inledning
 - 5 Bakgrund
- 7 Kapitel 3. Syfte och metod
 - 7 Metod
- 8 Kapitel 4. Resultat
 - 8 Sammanfattning dokumentsökning
 - 9 Mål och mått för hälsofrämjande och jämlik vård
 - 17 Beskrivning av hälsofrämjande och jämlik vård - några exempel
 - 19 Revisorernas granskning av hälsofrämjande och jämlik vård
- 20 Kapitel 5. Slutsatser
 - 20 Hög medvetenhet om hälsofrämjande och jämlik vård
 - 20 Många landsting/regioner har övergripande och konkreta mål
 - 20 Hälsofrämjande arbete - tydligast för levnadsvanor
 - 21 Jämlik vård - övergripande beskrivet
 - 21 Hälsofrämjande och jämlik vård - i andra styrdokument
- 22 Bilaga 1. Revisorernas granskning av jämlik/hälsofrämjadde vård 2005-2013
- 27 Bilaga 2. Källor och länkar

Sammanfattning

Denna rapport presenterar en kartläggning av hur jämlik och hälsofrämjande vård beskrivs i landstingens och regionernas styr- och uppföljningsdokument 2013. Uppdraget var en del av SKLs arbete med jämlik och hälsofrämjande vård 2013. I rapporten redovisas även en kartläggning av revisorernas granskning av landstingens och regionernas jämlika och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

Hög medvetenhet om hälsofrämjande och jämlik vård

Rapportens resultat pekar på att medvetenheten om vikten av att arbeta med hälsofrämjande och jämlik vård är hög. Landstingen och regionerna skriver att det hälsofrämjande arbetet är ett av de strategiskt viktiga områdena att arbeta med.

Många landsting/regioner har övergripande och konkreta mål

I stort sett alla landsting/regioner redovisar både övergripande och konkreta mål vad gäller hälsofrämjande och jämlik vård. De flesta har också någon typ av mått och uppföljning.

Hälsofrämjande arbete – tydligast för levnadsvanor

Hälsofrämjande arbete beskrivs oftare i förhållande till levnadsvanor än till det hälsofrämjande förhåll-

ningssättet. Detta beskrivs, i den mån området tas upp, oftare på en mer generell nivå.

Jämlik vård – mer övergripande beskrivet

En del landsting beskriver jämlik vård på en övergripande nivå, utan att tala om vad som avses. Man beskriver vad som ska uppnås men inte hur arbetet ska gå till väga eller på vilket sätt man vill arbeta med frågan.

Hälsofrämjande och jämlik vård – i andra styrdokument

Den höga medvetenheten om vikten av att arbeta med hälsofrämjande och jämlik vård har också resulterat i att landstingen/regionerna valt att utveckla mer specifika dokument. Dessa ingår inte i denna kartläggning.

Området genomgår stark utveckling, där många förändringar sker och nya arbetssätt ständigt implementeras. Förhoppningen är att rapporten ska kunna stimulera till fortsatt diskussion och utveckling av arbetet med hälsofrämjande och jämlik vård i landsting och regioner.

Så beskrivs hälsofrämjande och jämlikhet i landstingens och regionernas styr- och ledningsdokument 2013

Inledning

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, hade jämlik och hälsofrämjande vård som en prioriterad fråga 2013. Det innebar att SKL på olika sätt uppmärksammade frågan och tog fram kunskapsunderlag som stöd till landstingens och regionernas arbete. Ett av uppdragen i SKLs arbete med jämlik och hälsofrämjande vård 2013 var att undersöka hur frågan om jämlikhet och hälsofrämjande presenteras i landstingens och regionernas styr- och uppföljningsdokument.

En hälsofrämjande hälso- och sjukvård medverkar till en mer jämlik vård och hälsa där befolkningsgrupper som har störst behov ställs i centrum.

I denna rapport presenteras en kartläggning av hur jämlik och hälsofrämjande vård beskrivs i landstingens och regionernas styr- och uppföljningsdokument. I rapporten redovisas även landstingens och regionernas revisorers granskning av jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Kartläggningen av styr- och uppföljningsdokument

är ett mer omfattande arbete och rapportens redovisning utgår i första hand från denna kartläggning.

En liknande genomgång av hälsofrämjande mål och uppföljningsindikatorer i landstingens verksamhetsplaner och bokslut, gjordes av SKL år 2007. Detta redovisades då i rapporten ”Hälsa i styrdokument”. I denna rapport redovisades inte jämlikhetsperspektivet på vården.

Kartläggning och sammanställning av rapporten har gjorts av Helle Noorlind- Brage och Katarzyna Korwel från Landstinget Östergötland samt av Marianne Granath och Ingvor Bjugård, Sveriges Kommuner och Landsting.

Bakgrund

Hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Att ha hälsa kan ses som individens egen upplevelse och värdering och behöver inte betyda frånvaro av sjukdom. En person kan vara frisk ur ett medicinskt perspektiv men ändå ha dålig hälsa. Likaväl kan personen vara sjuk enligt en medicinsk bedömning,

men ändå ha bibehållen hälsa. Diabetes är till exempel en väldefinierad kronisk sjukdom men med en väl inställd medicinering säger sig många patienter ändå uppleva god hälsa. En hälsofrämjande hälso- och sjukvård innebär att hälso- och sjukvårdens samlade insatser bidrar till bättre hälsa för patienter och för befolkningen.

Att arbeta hälsofrämjande innebär att arbeta ur ett helhets- och hälsoperspektiv med fokus på att främja hälsa och inte enbart på teknisk eller farmakologisk behandling av sjukdom. Det hälsofrämjande perspektivet innebär att integrera kunskap som utvecklats inom beteendeforskning, samhällsvetenskap och humaniora medan sjukdomsförebyggande i stor utsträckning har sin kunskapsbas i medicinen. Sjukdomsförebyggande insatser, som är en del av det hälsofrämjande arbetet, fokuserar emellertid på att förebygga nyinsjuknande och återinsjuknande.

Hälsofrämjande perspektiv

Inom det hälsofrämjande perspektivet lyfts ofta frågor om levnadsvanor men att arbeta hälsofrämjande innebär också att bemöta, stärka och ge individer förutsättningar för att ta eget ansvar för sin hälsa, det hälsofrämjande förhållningssättet. Socialstyrelsens definition av hälsofrämjande åtgärder från 2009, beskrivs som en "åtgärd för att stärka eller bibehålla människors fysiska, psykiska och sociala välbefinnande". Vidare att åtgärderna också ska "stärka människors möjlighet till delaktighet och tilltro till egen förmåga".

I det svenska nätverket Hälsofrämjande sjukvård (HFS) finns idag representation från 18 av de 21 landstingen/regionerna i landet. Nätverket är en idéburen organisation vars mål är att stödja utvecklingen mot en hälsoorientering av hälso- och sjukvården. Det svenska nätverket är en del av det internationella nätverket Health Promoting Hospitals and Health services, HPH, initierat av WHO.

Jämlik vård

I Hälso- och sjukvårdslagens andra paragraf står att, "målet för hälso- och sjukvården ska vara en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen". Vidare att "vården skall ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård skall ges företräde till vården. Lag (1997:142)".

Skillnaderna i hälsa ökar i vissa grupper i landet, även om hälsan generellt sett är god. Vårdutnyttjande, tillträde till och behandling i vården ser också olika ut för olika grupper i samhället. En jämlik häl-

so- och sjukvård innebär att bemötande, vård och behandling ska erbjudas på lika villkor till alla, oavsett personliga egenskaper, bostadsort, ålder, kön, funktionsnedsättning, utbildning, social ställning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck med mera. Eftersom hälsan inte är jämlikt fördelad bör en sjukvård som strävar efter att uppnå en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen, prioritera de som har störst behov. Lika villkor är alltså inte samma sak som lika vård. Insatserna måste anpassas så att de motsvarar olika människors olika förutsättningar och behov.

Enligt artikel 121 i FN-konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är en stat skyldig att se till att hälso- och sjukvården är tillgänglig för alla och särskilt för speciellt utsatta och marginaliserade grupper i samhället. Tillgången till bästa tillgängliga vård är en mänsklig rättighet.

Så länge jämlikhetsperspektivet inte genomsyrar allt arbete, saknas bästa möjliga förutsättningar för att bedriva det hälsofrämjande arbetet fullt ut.

Syfte och metod

Rapportens syfte är att ge en bild av hur landstingen/regionerna presenterar begreppen hälsofrämjande och jämlik vård i sina övergripande styr- och ledningsdokument, så som exempelvis landstingsplaner och/eller budget. Förhoppningen är också att rapporten ska kunna stimulera till fortsatt diskussion och utveckling av arbetet med hälsofrämjande och jämlik vård i landsting och regioner.

Metod

Olika metoder har använts för att samla in material till denna rapport. För kartläggningen av hälsofrämjande och jämlikhet i styrdokument har landstingens respektive hemsidor sökts igenom för att finna de övergripande styrdokument. I dessa dokument har sedan sökord använts för att hitta avsnitten om jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

För att ta del av hur revisionen granskat områdena jämlikhet och hälsofrämjande mejlades frågor till revisorerna för varje organisation.

Dokumentkartläggning

De dokument som använts som utgångspunkt för hälsofrämjande och jämlikhet är landstingens/regionernas övergripande styrdokument. Det innefattar årsredovisningar, budgetdokument och motsvarande verksamhets- och landstingsplaner. De flesta gäller för år 2013 och framåt, årsberättelser för år

2012. Styrdokument har oftast hittats på webbsidan ”Om oss”, ”Om landstinget” eller ”Så här kan landstinget styras” men även under rubriken ekonomi eller verksamhetsplaner. Bara i ett fåtal fall har det varit svårt att hitta de relevanta dokumenten.

Följande sökord användes: hälsofrämjande, förebyggande, sjukdomsförebyggande, hälsa, levnadsvanor, levnadsvillkor, jämlikhet, ojämlikhet, mångfald, brukar- eller patientmedverkan, lika villkor samt mänskliga rättigheter.

De konkreta mål, mått och insatser som tydligt kunde återfinnas i landstingens/regionernas övergripande dokument samlades i en tabell. De redovisas i sin helhet i tabell 1. Hälsofrämjande arbete för medarbetare eller för arbetsmiljön har inte redovisats.

Uppföljning av revisorernas granskning

SKL genomförde, som ett komplement till dokumentkartläggningen, våren 2013 en uppföljning av landstingens och regionernas revisorers arbete med frågorna. Revisorerna tillfrågades via mail om de, under de senaste fyra åren, granskat hur landstingen/regionerna arbetar med hälsofrämjande/förebyggande och jämlik vård. Frågor ställdes också om det finns någon dokumentation och om granskningen resulterat i några åtgärder. Slutligen frågade vi om någon granskning av frågorna planeras i framtiden. Enkäten gick till revisorer i samtliga 21 landsting/regioner och 14 revisorer besvarade enkäten.

Resultat

Sammanfattning dokumentsökning

De använda sökorden, hälsofrämjande och jämlik vård, återfinns i så gott som alla landstingens och regionernas årsredovisningar eller budgetdokument. Men det finns också landsting och regioner där endast några få av dem används. I styrdokumenterna kan ytterligare mål, mått etcetera förekomma, men om de inte beskrivs utifrån sökorden hälsofrämjande och jämlik har de inte redovisats.

Kartläggningen tyder på att hälsofrämjande och jämlik vård är en viktig del av vården. I årsredovisningarna presenteras resultat av innevarande års verksamhet men lika ofta beskrivs att områdena har hög prioritet och att man ser ett behov av ett mer allmänt utökat arbete. Uppfattningen "Hälsofrämjande förhållningssätt ska genomsyra alla delar av hälso- och sjukvården och vara en självklar del i vård och behandling" förekommer ofta i texten. Det fortsatta arbetet med målbeskrivningar och uppföljning, beskrivs som en viljeyttring inför framtida budget- eller verksamhetsplaner.

Det är stora olikheter i sätten att hantera begreppen hälsofrämjande vård och ojämlik vård, där vi kan se att hälsofrämjande finns beskrivet i större utsträckning än jämlikhet. Avgränsningen till styrdokument innebär att det finns mål och mått för både hälsofrämjande och jämlikhet i landsting och regioner som inte kommer fram eller presenteras i denna rapport.

Tabell 1 är en sammanfattning av fynden. Den visar om landsting/regioner i sina övergripande lednings- och styrdokument har presenterat; övergripande mål, konkreta mål, uppföljning av målen på något sätt samt exempel på insatser för hälsofrämjande och jämlikhet.

Mål och mått för hälsofrämjande och jämlik vård

För att identifiera mål, mått och mätning/uppföljning har sökorden begränsats till hälsofrämjande och jämlik vård, huvudfrågorna i uppdraget. I tabell 2 finns en sammanställning av landstingens och regionernas mål och mått. Tabellen utgår generellt från de mest övergripande beskrivningarna i dokumenten. Man kan tydligt se att landstingen beskri-

ver sina mål på olika sätt men också att man väljer olika metoder för att följa upp sina mätbara mål.

Landstinget/regionen anger:

1. Endast övergripande mål.
2. Övergripande mål som också utvidgas till konkreta mål men utan tillvägagångssätt eller mått för uppföljning.
3. Mål på övergripande eller konkreta nivåer samt hur man vill följa upp och mäta förändringarna.

TABELL 1. Sammanfattning av förekomst av mål, uppföljning och insatser för hälsofrämjande (HF) och jämlikhet (Jä) i landstingens och regionernas styrdokument

Landsting/region	Finns övergripande mål?	Finns konkreta mål?	Anges uppföljning?	Finns exempel på insatser?
	Ja/Nej	Ja/Nej	Ja/Nej	Ja/Nej
Norrbottnen	Nej	Ja HF o Jä	Ja	Ja
Västerbotten	Ja HF	Ja HF o Jä	Ja	Ja
Jämtland	Nej	Ja HF	Ja	Ja
Västernorrland	Ja HF o Jä	Ja HF	Ja	Ja
Dalarna	Nej	Nej	Nej	Nej
Gävleborg	Ja HF o Jä	Nej	Ja	Nej
Värmland	Nej	Ja HF	Nej	Ja
Örebro	Ja HF o Jä	Ja HF	Nej	Ja
Västmanland	Ja HF	Ja HF	Ja	Ja
Uppsala	Ja HF	Ja HF	Nej	Ja
Sörmland	Nej	Ja HF	Nej	Nej
Stockholm	Ja HF	Se tabell 2	Se tabell 2	Nej
Västra Götaland	Ja HF	Ja HF	Ja	Nej
Östergötland	Ja HF	Nej	Ja	Ja
Kalmar	Ja HF	Nej	Ja	Ja
Halland	Ja HF o Jä	Ja Jä	Ja	Ja
Kronoberg	Ja HF	Ja HF	Nej	Ja
Jönköping	Ja HF	Nej	Nej	Ja
Gotland	Ja HF	Nej	Nej	Nej
Blekinge	Ja HF	Nej	Nej	Nej
Skåne	Ja HF	Nej	Nej	Ja

Tabell nedan omfattar alla mål och insatser som kunde hittas med hjälp av sökorden *hälsofrämjande och jämlik* i relation till medborgare eller patient. Detta kan till exempel gälla patientbemötande eller insatser som erbjuds för att öka den egna kontrollen över hälsan. När det

gäller redovisningen i tabellen angående mål, mått och uppföljning begränsades sökorden till hälsofrämjande och jämlik vård. De redovisade exemplen på insatserna speglar inte alla insatser som görs utan är valda för att visa på bredden av åtgärder.

TABELL 2. Mål, mått och uppföljning samt insatser för de hälsofrämjande och jämlika perspektiven i landstingens och regionernas styrdokument

Landsting	Mål	Mått, uppföljning	Exempel på insatser
Norrbottens läns landsting	Konkreta mål: Hälsofrämjande		
	› Självskattad hälsa – Mål: bäst i Sverige år 2020.	<i>Självskattad hälsa (%)</i> .	▪ Hälsosamtal.
	› Evidensbaserade metoder tillämpas för att stimulera och ta tillvara patientens kraft och initiativ i arbetet för sin egen hälsa – tillämpas i minst 90 % av landstingets verksamheter med patientmöte år 2014.	<i>Tillämpningsgrad (%)</i> .	▪ Temaveckor och temadagar, exempelvis levnadsvanor.
	› Stöd ges individer och grupper som lever med ökad sårbarhet – detta tillämpas i minst 90% av landstingets verksamheter med patientmöten år 2014.	<i>Tillämpningsgrad (%)</i> .	
Västerbottens läns landsting	Övergripande mål		
	Hälsofrämjande: Mål 2013: Samverka med kommunerna angående folkhälsan i syfte att få till stånd en bredare medverkan i arbetet med hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser.	<i>Uppföljning: Delårsrapport/årsrapport.</i>	▪ FaR – År 2012 en ökning med 2 000 recept till totalt 4 700 i landstinget.
	Konkreta mål: Hälsofrämjande		
	› Föreläsningar i samarbete med Campus i Skellefteå på Campus (Tinnitus och stress, Sexmissbruk).	<i>Anges ej.</i>	▪ Landstinget har tagit fram ett nytt material för att uppmuntra gravida till fysisk aktivitet och också utbildat ett 15-tal barnmorskor.
	› Föreläsningar i folkhälsofrågor på kvällstid för allmänheten.	<i>Anges ej.</i>	
	› Mål: Bättre om jämlik hälsa som presenteras med hjälp av 20 indikatorer.	<i>Redovisning av måluppfyllelse.</i>	▪ Tobaksfri Duo. ▪ Program/metoder för att stärka och stödja goda levnadsvanor – utvecklingsarbete pågår under året 2012.

Landsting	Mål	Mått, uppföljning	Exempel på insatser
Jämtlands läns landsting	<p>Konkreta mål: Hälsöfrämjande</p> <ul style="list-style-type: none"> › Antal patienter i öppenvård som dokumenterat tillfrågats om alkohol-, tobaks-, kost- och motionsvanor ska öka jämfört med utfall 2010. › Minst 35 % av de som fått tobaksavvänjningsstöd är tobaksfria efter 3 och 12 månader. 	<p><i>Antal patienter som fick samtal om alkohol och riskbruksnivå enl. AUDIT/ samtal om tobak och erbjudande av insats /FaR.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Samtal om alkohol och riskbruksnivå enl. AUDIT. ▪ Samtal om tobak och erbjudande av insats. Endast identifiering av tobaksbruk är inte tillräckligt. ▪ Ett 60- tal anställda hade under hösten en heldag med tema Jämställdhet och jämlikhet ledd av Näringslivets ledarskapsakademi.
Landstinget Västernorrland	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Jämlik:</i> För att uppnå en jämlik vård ska de tre sjukhusen ha enhetliga indikationer och metoder för utredning och behandling av samma medicinska tillstånd. Arbetet med utformning, implementering och systematisk utvärdering av behandlingslinjer ska ges hög prioritet.</p> <p><i>Hälsöfrämjande:</i> Landstinget ska arbeta hälsöfrämjande och sjukdomsförebyggande för att stödja länsinvånarnas hälsa och livskvalitet. Ett aktivt folkhälsoarbete ska bedrivas i samarbete med andra aktörer inom länet.</p> <p>Konkreta mål: Hälsöfrämjande</p> <ul style="list-style-type: none"> › Standardiserad hälsoundersökning med hälsosamtal genomförs för åldrarna 40, 50 och 60 år. (påbörjas under 2012 varför det kan vara svårt att mäta måluppfyllelsen). 	<p><i>Anges ej.</i></p> <p><i>Anges ej.</i></p> <p><i>Andel i respektive åldersgrupp som erbjudits hälsosamtal samt andel genomförda samtal.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hälsosamtal.
Landstinget Dalarna	<p>Anges ej.</p>	<p>Anges ej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Anges ej.
Landstinget Gävleborg	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Hälsöfrämjande:</i> Hälsoläget i befolkningen förbättras.</p> <p><i>Jämlik:</i> mål är att: Patienten får likvärdig vård som avspeglar patientens situation med ett bra bemötande.</p>	<p><i>Uppföljning av målet genom mätning av övervikt, alkohol och tobaksförbrukning: genom Nationella Folkhälsoenkäten som görs årligen samt var tredje år utökad, Nationella Patientenkäten där man följer upp levnadsvanor i frågor i besöksituationen vartannat år samt Öppna jämförelser Folkhälsa 2013.</i></p> <p><i>Uppföljning av målen görs med hjälp av: analys av resultat som hämtas från den nationella patientenkäten.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Anges ej.

Landsting	Mål	Mått, uppföljning	Exempel på insatser
Landstinget i Värmland	Konkreta mål: Hälsöfrämjande		
	Målet för året 2013: Landstinget stärker det förebyggande och hälsöfrämjande arbetssättet.		
	➤ Andelen värmlänningar som anser sin hälsa vara god eller mycket god ökar.	Anges ej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 200 medarbetare deltog under 2012 i grundutbildning i motiverande samtal, som ett led i att uppfylla de nationella riktlinjernas intentioner om rådgivning med god kvalitet. ▪ Under 2012 infördes en rutin för "tobaksfri operation".
	➤ Andelen barn med övervikt minskar.	Anges ej.	
	➤ Andelen patienter som blir tillfrågade om tobaksvanor ökar.	Anges ej.	
➤ Antalet deltagare i rökavvänjning ökar.	Anges ej.		
Örebro läns landsting	Övergripande mål		
	<i>Hälsöfrämjande:</i> Det hälsöfrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet i hälso- och sjukvården har förstärkts under 2012, och fortsätter under 2013 med implementeringen av Socialstyrelsens nationella riktlinjer.	Anges ej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tobaksprevetiva enheten (TPE) – länsresurs vad gäller utbildningar på olika nivåer i tobakskunskap och motiverande samtal (MI). ▪ Överviktsenheten – ett kunskaps- och kompetenscenter. ▪ Samtliga vårdcentraler har "Hälsotorgsväggar" med informationsmaterial om "Livsstil och hälsa". ▪ Några vårdcentraler har "Hälsodator" för livsstilstester. ▪ Auditscreening för alkohol görs vid barnmorskemottagningarna i primärvården till samtliga gravida.
	<i>Jämlik:</i> Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet.	Anges ej.	
	Landstinget ska bedriva ett aktivt arbete för jämlik och jämställd hälsa i samverkan med andra aktörer.	Anges ej.	
	Konkreta mål: Hälsöfrämjande		
	➤ Hälsöfrämjande och sjukdomsförebyggande arbete ska ingå som en naturlig del i hälso- och sjukvårdens arbete med levnadsvanorna – framför allt rökning, kost, alkohol och fysisk aktivitet.	Anges ej.	

Landsting	Mål	Mått, uppföljning	Exempel på insatser
Landstinget i Västmanland	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Hälsofrämjande:</i> Målsättningen är att åstadkomma ett mer hälsoinriktat arbetssätt bland vårdpersonalen så att patienter med behov av livsstilsförändringar kan identifieras i samband med vårdkontakt, och att dessa patienter erbjuds adekvat rådgivning och stöd.</p> <p>Konkreta mål: Hälsufrämjande</p> <ul style="list-style-type: none"> › Självupplevd god hälsa hos vuxna ska förbättras. › Vuxna som fått frågor om, och råd om att förändra sina levnadsvanor ska ha ökat 2016 jämfört med 2012. › Hänvisningar till Hälsocenter från hälso- och sjukvården ska öka år från år. 	<p>Anges ej.</p> <p>2 % - enheter förbättring jämfört med föregående mätning.</p> <p>Andel patienter som besökt hälso- sjukvården och fått frågor om, och råd om att förändra sina levnadsvanor. (ökning med 3 %).</p> <p>Antal patienter som hänvisats till Hälsocenter från både primär- och slutenvård (10 % av patienter i behov av livsstilsförändringar).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hälsosamtal på hälsocenter - här finns personal med särskild kompetens för att vägleda och motivera till livsstilsförändringar.
Landstinget i Uppsala län	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Hälsofrämjande:</i> Hälsufrämjande och sjukdomsförebyggande arbete är en del av närvård och samverkan för bättre hälsa ska utvecklas i större utsträckning än tidigare.</p> <p>Konkreta mål: Hälsufrämjande</p> <ul style="list-style-type: none"> › Mål 2013: Arbetsrutiner har införts för att följa Socialstyrelsens sjukdomsförebyggande arbete. 	<p>Anges ej.</p> <p>Anges ej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arbetsrutiner har börjat införas för att följa Socialstyrelsens sjukdomsförebyggande metoder för samtliga indikatorer. Implementeringsarbetet omfattar screening, åtgärd och uppföljning (t ex via åtgärds-koder KVÅ- koder) samt dokumentation för de 4 levnadsvanorna. ▪ Uppbyggnad av nya landstings gemensamma webbsidor (ex. bättre information om tobaksavvänjning).
Landstinget Sörmland	<p>Konkreta mål: Hälsufrämjande</p> <ul style="list-style-type: none"> › Landstinget ska under 2013 avsätta medel för att erbjuda kostnadsfria hälsoundersökningar, inklusive psa-test och strumaprov, för länets 40, 50 och 60- åringar. › Under planperioden med start 2013 avsätter landstinget medel för en försöksverksamhet med kulturverksamhet på recept. 	<p>Anges ej.</p> <p>Anges ej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Anges ej.

Landsting	Mål	Mått, uppföljning	Exempel på insatser
Stockholms läns landsting	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Hälsofrämjande:</i> Hälsofrämjande insatser ska genomföra hälso- och sjukvården och vara en självklar del av vård och behandling för att skapa en friskare befolkning.</p> <p><i>Prioriterade insatser anges i handlingsplanen till landstingets folkhälsopolitik, Handling för hälsa 2012- 2014.</i></p>	<i>Hänvisas till andra dokument.</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Anges ej.
Västra Götalandsregionen	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Hälsofrämjande:</i> Barn och ungdomar: För att vända den kraftiga utvecklingen av övervikt och fetma har ett regionalt handlingsprogram med hälsofrämjande, förebyggande och behandlande åtgärder tagits fram för Västra Götalandsregionen.</p> <p>Konkreta mål: Hälsofrämjande.</p> <p>Prioriterade mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> › Invånarnas psykiska välmående ska öka. › Andelen barn med övervikt och fetma ska minska. 	<p>Anges ej.</p> <p><i>Kommittén för folkhälsofrågor ska följa upp handlingsplanen för jämlik hälsa och samverka kring genomförandet av insatser och åtgärder.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hälso- och sjukvårdsnämnden i Mittenälvsborg ska genomföra ett pilotprojekt med hälsonav. ▪ Hänvisas till beskrivningar i separata dokument.
Landstinget i Östergötland	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Hälsofrämjande:</i> Landstinget i Östergötland arbetar med tre målgrupper inom det hälsofrämjande området: befolkning, patienter och medarbetare.</p> <p>Alla produktionsenheter ska på ett överenskommet sätt arbeta med hälsofrämjande förhållningssätt.</p> <p>Landstinget ska integrera hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande synsätt och rutiner i styr- och vårdprocesser i hälso- och sjukvården. Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder ska tillämpas.</p>	<p><i>Måluppfyllelse i procent.</i></p> <p><i>Årligen besvaras uppföljningsenkät om hälsofrämjande- och sjukdomsförebyggande arbetet.</i></p> <p>Anges ej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hälsolyftet startade inom primärvården under år 2012: hälsoundersökning/hälsosamtal erbjuds ett urval i befolkningen mellan 40- 70 år. ▪ Hälsopotten. ▪ Föräldrautbildning inom mödrahälsovården.
Landstinget i Kalmar län	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Hälsofrämjande:</i> Landstingets verksamheter bör bli ännu mer hälsoorienterade och vara en resurs i det lokala folkhälsoarbetet. Insatser för att förebygga sjukdom och skador och öka den självupplevda hälsan bör stärkas.</p> <p>I landstingets folkhälsopolitiska plan, som antogs 2012, prioriteras ökad delaktighet, goda uppväxtvillkor, en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård samt ett minskat bruk av alkohol, narkotika, dopning och tobak.</p>	<p><i>Andel utbildade i förbättringskunskap i "Varje dag lite bättre".</i></p> <p><i>Statistik på tillämpning av fysisk aktivitet på recept.</i></p> <p><i>Frekvens journaldokumentation av alkohol och tobaksbruk.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tobaksfri Duo.

Landsting	Mål	Mått, uppföljning	Exempel på insatser
Landstinget Halland	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Hälsofrämjande och Jämlik:</i> Region Halland verkar för en god och jämlik hälsa hos invånarna i Halland. De stora förändringarna i människors hälsa uppnås genom strukturella samhällsförändringar och livsstilsförändringar. Därför är ett integrerat hälsofrämjande synsätt i den regionala utvecklingen utgångspunkten för arbetet med att främja en god och jämlik hälsa.</p> <p>Konkreta mål: Hälsofrämjande</p> <p>› Mål 2012- 2015: "Hälsan i befolkningen ska vara jämlik och bland de tre bästa i Sverige."</p> <p>› Delmål 1 2013: Skillnaderna i ohälsa ska minska mot föregående år.</p>	<p>Anges ej.</p> <p>Anges ej.</p> <p><i>Uppföljning av delmålet: Statistik från Försäkringskassan, Statistiska Centralbyrån och Vårdbarometern.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "Tobaksfri operation".
Landstinget Kronoberg	<p>Övergripande mål</p> <p><i>Hälsofrämjande:</i> Mål: Landstinget Kronoberg ska vara ett kvalitetsstyrt landsting med ett hälsofrämjande förhållningssätt och med respekt för människan.</p> <p>Arbetet med levnadsvanor i hälso- och sjukvården kommer fortsätta att utvecklas med särskild satsning på implementering av nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder. Under 2013 inriktas detta främst på tobak och fysisk aktivitet. Arbetet fortsätter under 2014 för att nå målet i nationella riktlinjer avseende riskbruk av alkohol och ohälsosamma matvanor vilket innebär att patienter med riskbruk av alkohol ska erbjudas rådgivande samtal och patienter med ohälsosamma matvanor ska erbjudas kvalificerat rådgivande samtal.</p> <p>Konkreta mål: Hälsofrämjande</p> <p>Mål 2013.</p> <p>› Uppnå de rekommendationer avseende tobaksbruk och fysisk aktivitet som hälso- och sjukvården bör göra enligt nationella riktlinjer.</p> <p>› Landstinget ska utveckla uppföljningen av vårdkonsumtion på individnivå avseende kön, ålder och bostadsort.</p>	<p><i>Landstingets medlemskap i det nationella nätverket HFS, Hälsofrämjande sjukhus och vårdorganisationer, har inneburit att det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande perspektivet på ett allt tydligare sätt lyfts fram såväl i styrdokument som i det kontinuerliga kvalitetsarbetet.</i></p> <p>Anges ej.</p> <p>Anges ej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fysisk aktivitet på recept (FaR). ▪ Tobaksförebyggande arbete. ▪ Alkoholförebyggande arbete. ▪ Förebyggande insatser mot spelberoende och spelmissbruk.

Landsting	Mål	Mått, uppföljning	Exempel på insatser
Landstinget i Jönköpings län	Övergripande mål		
	<i>Hälsofrämjande:</i> Övergripande strategiska mål: Landstinget arbetar hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande för att stödja länsinvånarnas hälsa och livskvalitet. Ett aktivt folkhälsoarbete bedrivs i samarbete med berörda aktörer.	Anges ej.	▪ Kampanjen En rökfri operation.
	Länets tre sjukhus har inlett en integrering av hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser i den ordinarie verksamheten.	Anges ej.	
	Under 2013 kommer en temagrupp för hälsofrämjande vårdmiljö att bildas i landstinget och bli en del av Kultur i vården.	Anges ej.	
	Vårdenheten ska lägga stor vikt vid patienternas och invånarnas levnadsvanor (tobaksbruk, riskbruk av alkohol, otillräcklig fysisk aktivitet och ohälsosamma matvanor), på behandling och förebyggande av sjukdom samt för att främja hälsa och livskvalitet.	Anges ej.	
Gotlands kommun	Övergripande mål		
	<i>Hälsofrämjande:</i> Sjukvården ska arbeta förebyggande och hälsofrämjande.	Anges ej.	▪ Anges ej.
Landstinget Blekinge	Övergripande mål		
	<i>Hälsofrämjande:</i> I landstingsplanen för åren 2013 - 2014 är ett av de strategiskt viktiga områdena "En mer hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande hälso- och sjukvård. Fokus kommer vara på det förebyggande folkhälsoarbetet med syfte att möta rekommendationerna och analysen i Folkhälsorapport 2011.	Anges ej.	▪ Anges ej.
Region Skåne	Övergripande mål		
	<i>Hälsofrämjande:</i> Det hälsofrämjande arbete på individ- och familjenivå är även ett område där kommunerna i Skåne vill intensifiera samarbetet med Region Skåne.	Anges ej.	▪ Fysisk aktivitet på recept.
	Ersättningsmodellen för samtal om hälsa är en satsning inom ramen för arbetet att påverka hälso- och sjukvården att arbeta mer hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande (hälsoinriktat).	Anges ej.	▪ Ersättningsmodellen för samtal om hälsa.

Beskrivning av hälsofrämjande och jämlik vård – några exempel

Landstingen och regionerna använder ofta samma ord eller begrepp för att beskriva arbetet med det hälsofrämjande och jämlika arbetet men väljer att använda dem på olika nivåer. Några har valt att lyfta fram dem i visioner medan andra beskriver dem i löpande text. I vissa landsting genomsyrar det hälsofrämjande förhållningssättet hela dokumenten medan det i andra förekommer inom begränsade och specifika områden, som till exempel ungdomars hälsa. Olikheterna gör det svårt att på ett systematiskt sätt sammanställa hur begreppen behandlas och beskrivs i dokumenten. De utdrag som redovisas nedan får ses som typexempel utan att för den skull kunna ge en heltäckande bild.

Exemplen är tagna direkt från respektive landstings/regions egna dokument. Ibland är de citerade, ibland är de något omskrivna för att underlätta läsbarheten i sammanhanget. Texter har också återgivits utan citationstecken.

Region Skåne

Vision: Livskvalitet i världsklass

I medborgarperspektivet pekas på att den jämlika hälsan ska öka. I verksamhetsperspektivet anges att

hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete ska prioriteras. Ett systematiskt arbete för att öka kunskapsstyrning inom verksamheterna inom detta område, ska öka. Här beskrivs också arbetet med levnadsvanor. Under 2012 har det skånska vårdprogrammet för systematiskt arbete med levnadsvanorna färdigställts. Det är en konkretisering av de nationella riktlinjerna för sjukdomsförebyggande metoder. En mall för att kunna registrera arbetet med levnadsvanor i journalerna har också utarbetats. Mängden utförda åtgärder som karaktäriseras som ”åtgärd för att förändra levnadsvanorna” har ökat under året. Både förvaltningarna och vårdenheterna inom Hälsoval Skåne uppger att de särskilda ekonomiska ersättningsmodellerna som finns inom området, stödjer arbetet.

Landstinget Kronoberg

Vision: Ett gott liv i ett livskraftigt län

Landstingets mål är att vara ett kvalitetsstyrkt landsting där kvalitet handlar om hur hälso- och sjukvården uppfyller kraven på God vård. Det vill säga att den ska vara säker, kunskapsbaserad och ändamålsenlig, patientfokuserad, effektiv, jämlik och tillgänglig. Inom området jämlik hälso- och sjukvård anges att vården tillhandahålls och fördelas på lika villkor för alla invånare oavsett kön, ålder,

etnisk bakgrund, hälsotillstånd, geografi, inkomst, utbildning, civilstånd, sysselsättning och yrke. I avsnittet beskrivs också hur Landstinget Kronobergs arbete fortgår i syfte att tillhandahålla medborgarna en jämlik hälso- och sjukvård.

Landstinget i Uppsala län

Landstingets verksamhetsidé beskrivs i fyra punkter där två av dem relaterar till hälsa och jämlik hälso- och sjukvård samt förutsättningar för ett gott liv.

- › Landstinget i Uppsala län hjälper alla i länet att vara friska och må bra.
- › Landstinget erbjuder en jämlik hälso- och sjukvård präglad av hög kvalitet och stor omtanke, med snabb hjälp och där pengarna används på bästa möjliga sätt.

De nationella riktlinjerna för sjukdomsförebyggande metoder har börjat implementeras och landstingsgemensamma mål med vårdavtal och regelböcker diskuteras. En likabehandlingspolicy samt likabehandlingsplan har gjorts under året, där man påbörjat ett arbete med HBT-certifiering. (HBT- personer – homosexuella, bisexuella och transpersoner) Vidare pågår ett arbete med en plan för lika bedömning av hjälpmedel, oavsett funktionsnedsättning.

Landstinget i Värmland

Vision: Ett attraktivt, dynamiskt och hälsofrämjande Värmland

Landstinget i Värmland ska erbjuda god vård när medborgarna har behov av den och bidra till medborgarnas hälsa och livskvalitet. Vården ska bedrivas jämlikt och säkert och med tydliga satsningar på att främja goda levnadsvanor och förebygga ohälsa. Det hälsofrämjande och förebyggande arbetet har förstärkts under 2012, bland annat genom införandet av de nationella riktlinjerna för sjukdomsförebyggande metoder. Handlingsplaner för jämlik vård är under utarbetande. Landstinget arbetar vidare med att höja kunskapen inom genus- och diskrimineringsfrågor.

Landstinget Dalarna

För en effektiv hälso- och sjukvård är arbetet med de hälsofrämjande insatserna centralt. Hälsofrämjande handlar om att stärka den process som ger människor möjligheter att öka kontrollen över sin hälsa och förbättra den. Den egenupplevda hälsan ska vara i fokus och ett hälsofrämjande förhållnings-

sätt är grunden i alla patientmöten. Patientcentrerade samtalsmetoder och beteendemedicinska behandlingsmetoder ska användas inom hälso- och sjukvården. En hälsofrämjande hälso- och sjukvård har enligt landstinget många dimensioner:

- › Hälsoinriktning i ledning, styrning och uppföljning.
- › Samtal om levnadsvanor och livssituation i patientmötet.
- › Stöd till långvarigt sjuka att leva ett bra liv.
- › Kunskapsspridning om samband hälsa, livsstil, och levnadsvillkor och hälsoutvecklingen bland befolkningen.
- › Deltagande i befolkningsinriktat folkhälsoarbete.

Jämtlands läns landsting

Vision: God hälsa och positiv livsmiljö för alla i Jämtlands län

Här används begreppet God hälsa som avser såväl självupplevd som professionellt bedömd hälsa, enligt landstinget. I begreppet anges också att folkhälsoperspektivet med aktiva insatser för att stimulera till hälsofrämjande levnadsvanor och satsning på hälsofrämjande hälsovård, ingår. Landstinget ska bidra till en god hälsa och positiv livsmiljö för alla i Jämtlands län. Man arbetar för att utjämna skillnader i hälsa och livsvillkor mellan olika grupper i samhället, och därför ska utvecklingen av jämlikhets- och tillgänglighetsarbete ske fortlöpande.

Norrbottnens läns landsting

Vision: Norrbottningen ska leva ett rikt och utvecklande liv i en region med livskraft och tillväxt

I sin verksamhetsidé beskriver landstinget att aktiva förebyggande och hälsofrämjande insatser ska verka för en jämlik hälsa hos norrbottningar. Det förebyggande och hälsofrämjande perspektivet och arbetet inom hälso- och sjukvården ska stärkas. Befolkningen ska engageras aktivt i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet och patienterna ska göras mer delaktiga i den egna vården. Landstingets folkhälsoarbete ska baseras på ett helhetsperspektiv, det vill säga de livsvillkor, miljöer och levnadsvanor som påverkar hälsan. Att alla norrbottningar ges möjlighet att ta del av och delta i kulturaktiviteter är en av flera viktiga pusselbitar i det förebyggande och hälsofrämjande folkhälsoarbetet. Landstinget ska aktivt samverka och samarbeta med andra för att främja en positiv jämställd och jämlik hälsoutveckling i befolkningen i länet.

Revisorernas granskning av hälsofrämjande och jämlik vård

Alla landsting och regioner fick möjlighet att besvara en mailenkät. Samtliga 14 som svarade ingår i redovisningen.

Resultatet av revisorernas granskningar skiftar mellan landsting. Alla granskningar dokumenteras i någon rapport eller annan form av dokumentation. I flera fall har seminarier/hearings genomförts med ledande landstingspolitiker och i något fall ledde revisionen till att en handlingsplan togs fram. Flera revisorer menar att granskningarna bidragit till viktig diskussion i frågorna. Några revisorer inkluderar jämlikhet och hälsofrämjande i sina riskanalyser.

Landstinget Dalarna gjorde under 2010 en förhållandevis omfattande förstudie om jämlik vård. Professor Göran Dahlgren engagerades i uppdraget. Förstudien följdes sedan upp med en fördjupad granskning av jämlik vård ur ett geografiskt perspektiv under 2011. Och under 2013 gjordes särskilda granskningar av diabetesvården och av barn- och ungdomspsykiatri.

Fem revisorer planerar ytterligare granskning i första hand av landstingens folkhälsoverksamhet och av det hälsofrämjande och förebyggande arbetet.

En fördjupad presentation av revisorernas granskning av jämlik/hälsofrämjande vård 2009–2013 återfinns i bilaga 1.

Tabell 3. Revisorernas granskning av hälsofrämjande/jämlik vård 2009–2013

Landsting	Revision av hälsofrämjande och förebyggande vård	Revision av jämlik vård
	Ja/Nej	Ja/Nej
Västerbotten	Nej	Nej
Jämtland	Ja	Ja
Västernorrland	Ja	Nej
Dalarna	Ja	Ja
Värmland	Nej	Nej
Örebro	Nej	Nej
Västmanland	Ja	Ja
Uppsala	Ja	Ja
Sörmland	Nej	Nej
Stockholm	Ja	Ja
Kalmar	Ja	Nej
Jönköpings	Ja	Ja
Gotlands kommun	Ja	Ja
Skåne	Ja	Ja

Slutsatser

Hög medvetenhet om hälsofrämjande och jämlik vård

Medvetenheten om vikten av att arbeta med hälsofrämjande och jämlik vård, verkar vara hög. Landstingen och regionerna skriver att det hälsofrämjande arbetet är ett av de strategiskt viktiga områdena att arbeta med. Alla utom tre landsting/regioner har representation i det nationella nätverket Hälsofrämjande sjukvård. Att även landstingens revisorer uppmärksammar frågorna visar på en ökad medvetenhet.

Många landsting/regioner har övergripande och konkreta mål

I stort sett alla landsting/regioner redovisar både övergripande och konkreta mål vad gäller hälsofrämjande och jämlik vård. De flesta har också någon typ av mått och uppföljning, främst när det gäller det hälsofrämjande arbetet. Ett fåtal landsting/regioner redovisar också måluppfyllelse av hälsofrämjande arbete från tidigare år. Detta kan tyda på ett redan pågående arbete inom området och att man därför valt att inte formulera nya mål i de aktuella dokumenten.

Det finns inga landstingsgemensamma sätt att mäta och följa upp mål och insatser/verksamhet. Somliga landsting/regioner beskriver sina verksamheter kort och koncist. Andra beskriver upp-

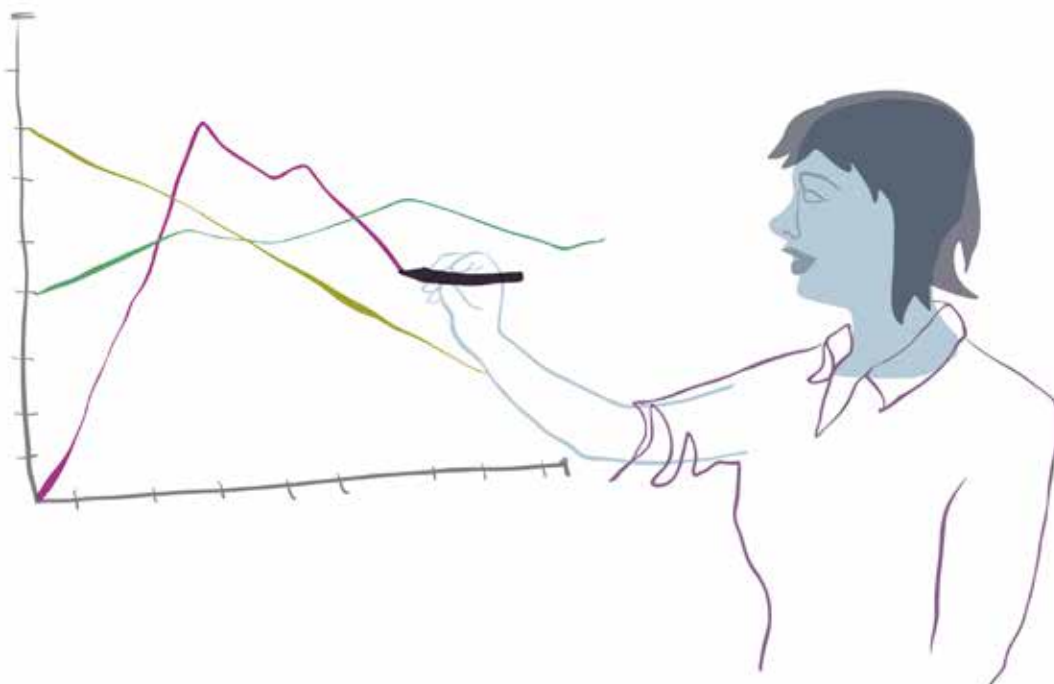
följningsbara mål och anger målvärden på en ibland väldigt detaljerad nivå, men källor för måtvärdena eller handlingsplaner för att uppnå målen, saknas ofta i styrdokumentet. Detta framgår också av tabell 2.

Hälsofrämjande arbete – tydligast för levnadsvanor

Hälsofrämjande arbete beskrivs oftare i förhållande till levnadsvanor än i förhållande till det hälsofrämjande förhållningssättet till exempel i patientmötet. Det har varit svårt att identifiera mer konkreta handlingsplaner eller detaljerade beskrivningar över arbetet, i förekommande dokument.

När det gäller levnadsvanor går man många gånger något djupare eller utvecklar och anger på vilket sätt man avser att följa upp arbetet. Här beskrivs till exempel konkreta mål och mått. Det hälsofrämjande förhållningssättet beskrivs, i den mån området tas upp, oftare på en mer generell nivå.

De flesta landsting/regionerna (19 av 21) anger att de påbörjat arbetet med att implementera de av Socialstyrelsen framtagna Nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder 2011 – stöd för styrning och ledning. Dessa innehåller rekommendationer om metoder för att förebygga sjukdom genom att stödja förändring av levnadsvanor. I riktlinjerna finns uppföljningsmått som landsting/regionerna hänvisar till.

Jämlik vård – övergripande beskrivet

En del landsting beskriver jämlik vård på en mycket övergripande nivå, utan att tala om vad som avses. Man beskriver vad som ska uppnås men inte hur arbetet ska gå till väga eller på vilket sätt man vill arbeta med frågan. Några landsting/regioner beskriver i detalj vilka faktorer eller samhällsgrupper som avses: kön, ålder, funktionshinder, etnicitet, sexuell läggning etcetera. Några tydliga och konkreta planer anges sällan. Det har varit svårt att hitta någon systematik av vilka grupper som prioriteras och landstingen gör olika prioriteringar. Några har angivit att arbete med till exempel barn eller äldre prioriteras, andra nämner etniska grupper eller mer övergripande de som har störst behov av vårdens arbete/insatser.

Tydligheten i dokumenten för arbetet med jämlik vård är inte lika hög som för det hälsofrämjande arbetet. Om det innebär att prioriteringen för det jämlika vårdperspektivet inte är lika hög som för det hälsofrämjande perspektivet, kan denna kartläggning inte svara på.

Hälsofrämjande och jämlik vård – i andra styrdokument

Den genomgång som gjordes år 2007, och redovisades i rapporten "Hälsa i styrdokument", visade på stora olikheter i sätten att presentera och redovisa hälsofrämjande verksamhet. Detta gäller fortfarande och visar att olika strategier förekommer. Det gör det svårt att göra en detaljerad jämförelse över åren.

Den ökade medvetenheten kan också ha resulterat i att landstingen/regionerna valt att utveckla egna, mer specifika dokument, som mer utförligt beskriver arbetet med en hälsofrämjande och jämlik vård. Hur man i så fall värderar ett mer specifikt styrdokument med samma dignitet som verksamhetsplaner, budgetar etcetera, kan inte denna genomgång svara på. I den här typen av kartläggning kan det vara svårt att ge en heltäckande bild. Området genomgår stark utveckling, där många förändringar sker och nya arbetssätt implementeras ständigt.

Revisorernas granskning av jämlik/hälsofrämjande vård 2005-2013

TABELL 4. Revisorernas granskning av jämlik/hälsofrämjande vård 2009-2013

Landsting	Revision av jämlik vård	Revision av hälsofrämjande, förebyggande vård	Dokumentation/ Åtgärder	Planerad revision
	Ja/Nej	Ja/Nej		
Västerbottens läns landsting	Nej	Nej	Vi har i våra riskanalyser uppmärksammat att fullmäktige bedömt att frågor om jämlik och jämställd vård är viktiga. Fullmäktige prioriterar dock också en rad andra frågor. Utifrån risk och väsentlighet har revisorerna bedömt att det finns andra granskningsområden som är mer angelägna att granska.	Nej
Jämtlands läns landsting	Ja	Ja	<p>Revisorerna har granskat Jämlik vård i: "Hälso- och sjukvård till flyktingar" år 2009 (fördjupad granskning), "Tillgänglighet för funktionsnedsatta" år 2012 (Hearing), "Patientinformation till icke svensktalande och funktionshindrade" 2012 (Förstudie),</p> <p>"Hälso- och sjukvård till flyktingar" år 2009 (fördjupad granskning), "Tillgänglighet för funktionsnedsatta" år 2012 (Hearing), "Patientinformation till icke svensktalande och funktionshindrade" 2012 (Förstudie).</p> <p>Läs mer här.</p>	<p>Jämlikhetsfrågorna har en framträdande plats i Landstingsplanen 2013 – 2015. Jämlikhetsfrågorna kommer därmed naturligen att på olika sätt inbegripas i revisorernas granskning under planperioden.</p> <p>I revisionsplan för år 2013 ingår att bli granska följande områden som har bäring på jämlik och hälsofrämjande vård:</p> <p>Livsstilsfrågor. Har styrelsen en tillfredsställande planering, styrning och uppföljning? Har resurser – budgetutrymme som motsvarar uppdraget – skapats för denna uppgift?</p> <p>Hälso- och sjukvård till asylsökande.</p> <p>Könsuppdelad statistik. Vidtas tillräckliga åtgärder för att detta ska uppnås? Hur följer styrelsen upp utvecklingen?</p>

Landsting	Revision av jämlik vård	Revision av hälsofrämjande, förebyggande vård	Dokumentation/ Åtgärder	Planerad revision
	Ja/Nej	Ja/Nej		
Landstinget Västernorrland	Nej	Ja	<p>Ej granskning Jämlik vård. Ingen granskning har genomförts men revisorerna har följt processarbetet (föredragning av ansvarig tjänsteman, dec 2010) kring jämställd vård, vilket enligt plan skulle leda till modell för jämlik vård.</p> <p>En handlingsplan för "God och Jämlik vård" har utarbetats, på uppdrag av ansvarig nämnd 2011.</p> <p>En rapport om folkhälsoarbetet finns (mars 2013).</p> <p>Hearingar med Folkhälso-, primärvårds- och tandvårdsnämnden: frågeavsnitt med bl. a. fokus på hälsofrämjande och förebyggande vård.</p> <p><u>Läs mer här.</u></p>	Vid ny hearing med Folkhälso-, primärvårds- och tandvårdsnämnden kommer frågor kring handlingsplanen att ställas. Ingen planerad granskning 2013 men kan komma senare, bl a beroende på nämndens svar.
Landstinget Dalarna	Ja	Ja	<p>Jämlik vård. År 2010 gjordes en förhållandevis omfattande förstudie på detta tema. En viktig del av förstudien var att, med hjälp av bl a professor Göran Dahlgren, närmare analysera själva begreppet för att därigenom få dels en bättre plattform för fördjupade granskningar, dels ett underlag för dialog med landstingsstyrelsen. Förstudien har därefter följts upp med en fördjupad granskning om jämlik och rättvis vård ur ett geografiskt perspektiv under år 2011. Frågan har också tangerats i två granskningar under år 2012, nämligen granskning av diabetesvården samt granskning av barn och ungdomspsykiatri.</p> <p>Även landstingets förebyggande hälsoarbete har varit föremål för flera granskningsinsatser, senast år 2010.</p> <p>Rapporterna om jämlik vård har inte, enligt vår uppfattning, medverkat till några omfattande åtgärder men väl en diskussion om frågan.</p> <p><u>Läs mer här.</u></p>	Ytterligare granskningar på temat jämlik vård kommer att genomföras i framtiden. Närmast förestående är en granskning av vård till asylsökande där frågan, visserligen något perifert, berörs samt en granskning av vården för barn med akuta vårdbehov där frågan om jämlik vård också delvis är aktuell.

Landsting	Revision av jämlik vård	Revision av hälsofrämjande, förebyggande vård	Dokumentation/ Åtgärder	Planerad revision
	Ja/Nej	Ja/Nej		
Landstinget i Värmland	Nej	Nej	<p>Vi har just påbörjat en granskning i form av förstudie avseende innehåll, kvalitet och bemötande i kvinnosjukvården.</p> <p>I granskningen ingår jämlikhetsperspektivet i frågan om kvinnor får sämre bemötande och vård än män.</p> <p>Vi har dock ingen granskning i planen om de aspekter ni har aktualiserat: socioekonomi och etnicitet.</p> <p>Vi beaktar frågan i kommande riskanalyser.</p>	Nej
Örebro läns landsting	Nej	Nej		F.n. inte i planerna men alla projekt för 2013 är ännu inte beslutade. I risk- och väsentlighetsanalysen ingår området som ett angeläget granskningsområde.
Landstinget i Västmanland	Ja	Ja	<p>Under 2012 genomfördes en granskning av arbetet med jämlik vård.</p> <p>Under 2010 genomfördes en uppföljning av en granskning av folkhälsoarbetet som genomfördes under 2008.</p> <p>I samband med granskningen förtydligades det arbete som skall bedrivas för jämlik vård. Sammanblandningen mellan jämlik hälsa och jämlik vård tydliggjordes.</p> <p><u>Läs mer här.</u></p>	F.n. inte i planerna men alla projekt för 2013 är ännu inte beslutade. I risk- och väsentlighetsanalysen ingår området som ett angeläget granskningsområde.

Landsting	Revision av jämlik vård	Revision av hälsofrämjande, förebyggande vård	Dokumentation/ Åtgärder	Planerad revision
	Ja/Nej	Ja/Nej		
Landstinget i Uppsala län	Ja	Ja	<p>En granskning av jämlik vård har genomförts 2011. Den fick stor uppmärksamhet. Fullmäktigeutskottet för "demokrati, jämställdhet och integration" genomförde ett speciellt seminarium kring rapporten. Landstingsstyrelsen tog emot rapporten positivt och utlovade att ta fram en strategi för arbetet.</p> <p>För något år sedan gjorde vi en granskning kring folkhälsoarbetet i form av en förstudie som sedan resulterade i en huvudstudie som vi genomförde tillsammans med revisorer i flera av länets kommuner samt regionförbundet. Efter en tid gjordes också en uppföljning av granskningen som presenterades i OH-form.</p>	<p>Det finns inget mer planerat om granskningar inom området i årets plan ännu men jag har själv börjat fundera över om det inte vore dags att granska om de förebyggande/ folkhälsofrågorna hanteras ändamålsenligt i landstinget. Trots att frågorna finns med i dokument upplever jag att folkhälsofrågorna lever ganska "trångt" i vår organisation med nya styrsystem, vårdval, en splittrad struktur av utförare, en reducering av övergripande resurser på central nivå, primärvårdens förändrade roll m.m. Jag får se om jag lyckas att formulera någon frågeställning som våra förtroendevalda revisorer är intresserad att titta närmare på.</p>
Landstinget Sörmland	Nej	Nej	<p>Vi har granskat jämlik vård, men inte med inriktning socioekonomi, etnicitet. Vi granskade jämlik vård inom psykiatri.</p>	Nej
Stockholms läns landsting	Ja	Ja	<p>Revisionen uppfattar att det inom HSF finns både höga ambitioner och mycket kompetens på folkhälsoområdet.</p> <p>Flera projekt för folkhälsa pågår och ser lovande ut. Bland annat antogs en ny handlingsplan av landstingsfullmäktige, Handling för Hälsa 2012-2014, och landstingets folkhälsopolicy uppdaterades under 2012. Men det sjukdomsförebyggande arbetet förefaller ändå inte ha en självklar ställning i vården, utan drivs på olika arenor utan direkt koppling till varandra.</p> <p>Ett samlat grepp över vad HSN vill åstadkomma, vem som ska göra vad och hur det faktiskt ska ske förefaller saknas.</p> <p>Folkhälsoarbetet styrs huvudsakligen i beskrivande termer utan närmare precisering av hur stor insats eller vilket resultat som förväntas. Ett exempel på detta utgörs av handlingsplanen som uppvisar en ambition att bli mer konkret och utpekar ansvar på förvaltningsnivå, men som uppvisar brister i målformuleringar och förväntningar om resultat.</p> <p><u>Läs mer här.</u></p>	

Landsting	Revision av jämlik vård	Revision av hälsofrämjande, förebyggande vård	Dokumentation/ Åtgärder	Planerad revision
	Ja/Nej	Ja/Nej		
Landstinget i Kalmar län	Nej	Nej	I en nyligen presenterad granskning av diabetesvården berördes den förebyggande vården. Landstingets satsningar på Hälsocentraler och Metabola projektet fick positiva kommentarer av utredarna. Eftersom granskningen nyligen presenterats är det för tidigt att säga vilka åtgärder granskningen medför.	I revisionsplanen för granskning av 2013 års verksamhet kommer troligen en granskning av landstingets Folkhälsocentrum att ingå. Inriktning på granskningen kommer att vara hur Folkhälsocentrum stöder vårdens förebyggande och hälsofrämjande arbete. En allmän reflektion är att landstingens arbete i framtiden sannolikt får större inslag av hälsofrämjande och upplysande verksamhet eftersom vårdkostnaderna annars kan bli allt för stora.
Landstinget i Jönköpings län	Ja	Ja	Revisionsrapport Vård på lika villkor, 2011: landstingsstyrelsen har arbetat vidare med flera förslag i rapporten bla faktaunderlag vad gäller eventuella ojämlikheter i vården, att integrera jämlikhetsaspekter i planeringen och resursfördelning. Revisionsrapport Folkhälsa för barn 0-5 år, 2012: arbete pågår för att ta fram ett handlingsprogram för preventionsarbetet med hälsofrämjande levnadsvanor. Just nu har vi fokuserat på jämställdhetsfrågorna specifikt med anledning av att vi deltar i projektet Jämställdhetsintegrerad revisionsprocess. Läs mer här.	
Gotlands kommun	Ja	Ja	Jo, granskning av folkhälsoarbetet på Gotland 2010, bland annat ekonomiska incitament.	Nej
Region Skåne	Ja	Ja	Rapport nr 4/2010 - Hur jämlik och rättvis är vården? Rapport nr 15/2011- Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande hälso- och sjukvård. Läs mer här.	Nej

Källor och länkar

Källor och länkar maj-oktober 2013 till kartläggning av landstingens/regionernas styr- och uppföljningsdokument

Region Skåne

[Årsredovisning Region Skåne 2012](#)

[Budget och verksamhetsplan 2013 med plan för åren 2014 till 2015](#)

Landstinget Blekinge

[Årsredovisning 2012](#)

[Budget 2013-2015](#)

[Landstingsplan 2013-2014, Med budget för åren 2013-2015](#)

Gotlands kommun

[Årsredovisning 2012](#)

[Strategisk plan och budget 2013-15](#)

Landstinget i Kalmar län

[Årsredovisning 2012](#)

[Landstingsplan för åren 2013-15 samt årsbudget för 2013](#)

Landstinget Kronoberg

[Årsredovisning 2012](#)

[Majoritetens budget 2013 med flerårsplan 2014-2015](#)

Landstinget Halland

[Bästa livsplatsen Årsredovisning 2012](#)

[Mål och budget 2013 och ekonomisk plan 2014-15](#)

Landstinget i Jönköpings län

[Årsredovisning 2012 med förvaltningsberättelse](#)

[Budget med verksamhetsplan 2013, flerårsplan 2014-15](#)

Landstinget i Östergötland

[Årsredovisning 2012](#)

[Strategisk plan med treårsbudget 2013-2015, Vision, mål och ekonomiska ramar](#)

Västra Götalandsregionen

[Årsredovisning 2012](#)

[Framtidsstro och hållbar utveckling, Västra Götalandsregionens budget 2013](#)

Stockholms läns landsting

[Årsredovisning 2012](#)

[En framtidsbudget för ett växande Stockholms län,](#)

[Mål och budget 2013 och plan för åren 2014-15](#)

Landstinget Sörmland

[Årsredovisning 2012](#)

[Mål och budget 2013](#)

Landstinget i Uppsala län

[Årsredovisning 2012](#)

[Landstingsplan 2014-16, Budget 2014](#)

Landstinget Västmanland

[Verksamhetsberättelse år 2012 – Patientnämnden](#)

[Landstinget Västmanland](#)

[Landstingsplan och budget 2013-2015](#)

Örebro läns landsting

[Årsredovisning 2012](#)

[Verksamhetsplan med budget 2013 och planeringsförutsättningar för 2014-15](#)

Landstinget i Värmland

[Årsredovisning 2012](#)

[Landstingsplan 2013](#)

Landstinget Gävleborg

[Årsredovisning 2012](#)

[Goda utsikter för ett livskraftigt Gävleborg. Politiskt måldokument 2011-2014](#)

Landstinget Dalarna

[Årsredovisning 2012](#)

[Landstingsplan 2013-2016](#)

Landstinget Västernorrland
Årsredovisning 2012
Landstingsplan 2012-2014

Jämtlands läns landsting
Årsredovisning 2012
Landstingsplan 2011-2013

Västerbottens läns landsting
Årsredovisning 2012
Landstingsstyrelsens verksamhetsplan 2013

Norrbottnens läns landsting
Årsredovisning 2012
Landstingsplan 2012-14

Hälsofrämjande och jämlikhet

I landstingens och regionernas styr- och ledningsdokument

Denna rapport presenterar en kartläggning av hur jämlik och hälsofrämjande vård beskrivs i landstingens och regionernas styr- och uppföljningsdokument 2013. Uppdraget var en del av SKL:s arbete med jämlik och hälsofrämjande vård 2013. I rapporten redovisas även en kartläggning av revisorernas granskning av landstingens och regionernas jämlika och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

Förhoppningen är att rapporten ska kunna stimulera till fortsatt diskussion och utveckling av arbetet med hälsofrämjande och jämlik vård i landsting och regioner.